

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

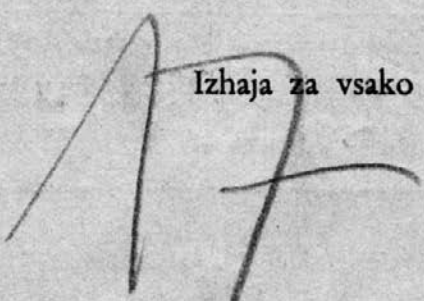
1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Din 2 50,

Izhaja za vsako premijero

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV

„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13

VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA – NIZKE CENE

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine ●

Najugodnejše v največji izbiri ●

IV. BONAČ, Ljubljana ●

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa ●

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37 DRAMA Štev. 17

M. ANDERSON IN STALLINGS:

RIVALA

PREMIERA 29. aprila 1937.

Čas po svetovni vojni je povzročil dolgo vrsto literarnih del, ki so se ideološko borila zoper vojno in propagirala mir med sovražnimi narodi. Dolga vrsta teh tendenčnih dram in romanov je navzlic svoji blagi volji literarno, malodane od konca do kraja — sumljiva. Stvar je naravna, kajti dobra volja, plemenit namen in literarna spretnost še ne zadostujejo, da bi iz njih nastala resnična in pomembna umetnina. Posebno poglavje v tej pacifistični literaturi predstavljajo vojne drame in vojni romani. V teh delih si avtorji zvečine prizadevajo živo naslikati vse grozote, ki jih vojna vnaša v človeško življenje, da bi z njimi prebudili človečansko zavest v narodih, ali da bi narode vsaj oplašili pred usodnimi spopadi. Zato je večidel v vseh podobnih delih čutiti neko nasilno voljo, ki ljubi strahotne vojne prizore in pretirano kopiči burne ali tragične elemente.

Resnične vojne drame so zaradi tega napisali samo avtorji, katerim je bila vojna oseben doživljaj take ali drugačne vrste, kar se je najdoločneje pokazalo v drami »Konec poti« angleškega dramatika Sheriffa. V vrsto teh izjemnih del o vojni spada tudi drama »Rivala«, ki sta jo napisala Maxwell Anderson in njegov sotrudnik Stallings. Res je, da se tudi v tej igri kaže pacifistična tendenca, toda ta tendenca ne izvira iz apriornega prepričanja in iz ideologije.

temveč iz živega spoznanja in osebnega doživetja. Zato je tudi tendenca v delu potisnjena v ozadje in pred gledalcem se v dramatičnem vojnem okolju razpleta drama, bolj rečeno zabavna drama ali resna komedija dveh ljudi, ki se srečavata v sovražnem tovarištvu ali v tovariški sovražnosti. Ta drama je ljubavna. Dva prvobitna in polnokrvna moška se tik za fronto borita za prav tako prvobitno in polnokrvno dekle. Borita se zanjo, tekmujeta. izpodrivata drug drugega in si celo ogrožata življenje. Dekle ljubi oba. V njeni ljubezni in v vzrokih, zakaj jima daje svojo ljubezen, se globoko razodeva ženska narava in se hkratu kaže vsa anarhična pošastnost vojne. Zakaj dekle jima pravi: »Ljubim kogar hočem, ljubim tebe in njega. Ljubim vojake, ker so hrabri, ker so ubogi in ker odhajajo v smrt«. Če torej ta ženska živi, kakor bi prav za prav ne smela, živi tako zaradi tistega, kar se nekaj milj od njenega doma dogaja v strelskih jarkih, kjer kosi smrt može, ki so premladi, da bi smeli umirati.

Podobno čustveno zmedo ustvarja vojna tudi v srcih obeh tekmecev. Ta dva moža imata še stare račune iz predvojnih časov. ki sta jih prebila skupaj v vojaški službi, malodane v vseh delih sveta. Sovražita se in vrh tega vnovič tekmujeta za ljubezen istega dekleta. Njena ženstvenost in njeno veliko sočutje sta ju oba resnično prevzela. Toda v tej ljubezni se sovražita pošteno in moško. Nobene grde zahrbtnosti ni med njima. Nasprotujeta si, odkrito si škodujeta, kjer si moreta, delata si težave, ki so včasih skoraj otroške, ali pa se spopadata na življenje in smrt in vadjata za dekle in za življenje. In vendar drug drugega resnično spoštujeta, zlasti kot vojaka, kajti velika vojaka sta oba in kot taka sta si navzlic osebnemu sovraštvu sijajna tovariša. Na fronti in v vojaškem stroju je zanje konec vsega osebnega. Tu sta drug drugemu z vsem srcem na uslugo in v pomoč. In kakor se v dramati srečujeta zdaj zasebno, zdaj kot vojaka, tako se tudi nad vse barvito spreminjajo njuni skriti odnosi.

To njuno razmerje, ki je kljub nasprotstvu in celo sovraštvu človeško in zvesto tovarištvo, dobi sredi vojnega vrveža, podivjega vojaškega življenja v zaledju poseben blesk. Vse je v neredu, vse je mračno, posurovelo, nečloveško, in vendar sije iz kaotične vojne

teme žar tega tovarišta kot sij človeškega duha, ki je v svoji svetli plemenitosti, neiztrebljiv in neuničljiv. Vse vojne grozote in vsa čustvena zmeda, ki izvira in izhaja iz bližine svetovne katastrofe, ne morejo vdušiti te božanske iskre v človeškem srcu. A tudi sovražstvo med tema dvema človekoma ima svojo osvetljuječo moč. Tu se bijeta na življenje in smrt dva prava moža zaradi ljubezni, zaradi ženske in zato, ker se hočeta uveljaviti drug pred drugim. Tam, v strelskih jarkih pa se prav tako bijejo na življenje in smrt množice, v katerih noben posameznik ne ve, čemu se bije, kaj je smisel nečloveškega početja in kakšen pomen ima smrt, ki ga čaka. Bijejo se brez sovražstva, brez elementarne strasti, zato je njihov boj še bolj nečloveški, hladen je, mučen in tudi duševno ubijajoč, kakor je oni zasebni boj med rivaloma v bistvu in zlasti v primeri z vojno zdrav, čvrst, bister in prvobiten. Vse to čudno nasprotje med elementarnim bojem dveh osebnosti in med vojno je zgneteno v krik enega izmed rivalov: »Nemci mi niso vzeli ženske, z njimi se bijem za osem in pol dolarja na dan.«

V ozadju teh dogodkov hrumi in vre fronta. Kaj je fronta in kako učinkujejo njene grozote na človeka, kaže tretje dejanje te drame, ki se edino vrši prav na bojišču. Poleg tega je vse dejanje prepleteno z vojaškim vrvenjem, ki poteka tik za fronto. Prizori se vrše v četni pisarni v zafrontni krčmi, kamor prispevajo povelja, sli, generali in z njimi ukazi, ki povedo četo v strelske jarke. Razume se, da dialogi potekajo v tipičnem vojaškem žargonu, ki ljubi krepke, drastične izraze ter prispodobe. Toda iz vsega tega burnega, divjega in podivjanega človeškega mravljišča, ki je natrpano še z zasebnimi strastmi in ki je zapisano nesmiselni smrti, iz vsega tega grobega in nebrzdanega govorjenja, ki se često izprevrča v strastne izbruhe, vendarle sije človeška narava, ki je v jedru čista in katere najlepša podoba je možko in junaško tovarišstvo. Ta človeška narava sije pred nami in glasno ugovarja zoper nesmiselno uničevanje človeškega življenja in zoper zmedo, ki jo okrutno povzroča bližina velike smrti.

J. Vidmar.

Maxwell Anderson

Po gledališki reviji »Theater der Welt« posnemamo naslednje podatke o življenju in delu znamenitega ameriškega dramatika:

Andersenov oče je bil železniški kurjač, nato sektanski predikant; njegova mati je bila slikarica. Ljubezen do narave je privedla Andersona najprej k poeziji. V zgodnji mladosti je odkril Burnsna in Milтона, nabavil si je cenene izdaje Keata, Shelleyja, pisal pesmi in se odločil postati poet. Hodil je v šole zmeraj v tistem kraju, kjer je prebival njegov oče. Od trinajstega leta dalje se je vsako poletje udinjal na kaki kmetiji za delavca, in da je lahko obiskoval univerzo, je kupčeval z bananami, pšeničnim kruhom in časopisi. Med vojno je radi svojega pacifizma prestopil z univerze na neko quakersko visoko šolo. Nato je bil sprejet pri časopisih kot liberalen člankar, toda ko so ga razkrili kot radikala, so mu poverili literarno kritiko. S 34 leti je napisal svojo prvo igro »Bela puščava« in čeprav newyorška publika takrat še ni bila dostopna za mračno tragedijo v stihih, ki jo je napisal neznan člankar, je porabil naslednjih sedem let, da je v osmih igrah izšolal svoje znanje in preizkusil svojo moč. Že s »Kraljico Elizabeto« je pričel zmagovati nad publiko, po »Mariji Škotski« pa je poletela preko Amerike beseda: »Poezija se je vrnila v gledališče!«. Drama »Winterset« mu je kmalu nato prinesla popolnega, tudi gmotnega uspeha. Z Laurencom Stallingsom je nato napisal »Kakšna je cena slave« (Rivala) in od tega svojega dela dalje se vzpenja vedno više. Med tem, ko se O' Neill zabava z nekim svojim nedokončanim dramskim ciklom in O' Casey v svoji londonski hiši igra karte in Sidney Howard ter S. N. Behrmann tiho in pošteno opravljata svoj uradniški posel, je Maxwell Anderson, ki je ves ta čas nesporna zvezda broadwayskega neba, napisal cele tri drame v stihih. Težko je reči, katera izmed njih je najboljša. »Maska kraljev«, ki ima za glavnega junaka avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa, nikakor ni običajna melodramatska intrigantska drama, ki bi se ukvarjala z razkrinkovanjem dvomljive vrednosti, temveč je v nji gosposki cesarski dvor samo ozadje za blestečo analizo uničevalnega duha, ki se druží z oblastjo. »Neokriljena zmagá« je pripovedka o malaj-

ski princesi, ki se poroči z ladijskim kapitanom in se z njim vrne domov, — mračna, barbarska legenda, v kateri mati podobno kakor Evripidova Medeja v obupu umori svoje otroke. V »Visokih vratih« se je Anderson vrnil na tla svojega prvega uspeha. To je dramska komedija, prav za prav farsa: fant, ki nima denarja, pač pa je lastnik neke gore...

Ciril Debevec:

Gledališče in občinstvo*

Res pa je, da mora biti razporedba občinstva čim gostejša, kajti čim gosteje sedi ali stoji človek do človeka, tem večja je tudi možnost za skupni občutek, tem večja je možnost za skupno sodelovanje in tem večja je možnost za kontakt. Zato igralec ničesar ne sovraži bolj kakor praznega ali redko zasedenega gledališča, kajti tako gledališče mu jemlje glavne pogoje za ta hitri in tesni kontakt, za to hitro in naglo razširjajočo se nalezljivost, ki pa sta spet glavna pogoja za pretakanje, presnavljanje in razvijanje njegove igre skupno s sprejemajočim in na svoj način spet oddajajočim občinstvom. Zato je razumljiva tudi navidezna nerazumljivost, da je igralcu ljubše, če igra pred občinstvom, ki je po številu majhno, toda v zasedbi gosti, kakor pa, če igra pred občinstvom, ki je po številu veliko, toda v zasedbi redko. V številkah izraženo igra igralec rajši pred gledališko dvorano, ki obsega samo 200 ljudi in je polna, kakor pa pred dvorano, ki obsega 1000 ljudi in jih je v njej samo 400. Gostota občinstva je namreč eden prvih pogojev, ki so za ustvarjanje primernih tal in pravega odnosa do igralca neprecenljivega pomena.

Razen tega tihega, bolj ali manj skritega sodelovanja ali nesodelovanja pa ima gledališko občinstvo še druge vidne znake na razpolago, s katerimi skupno in javno izraža svoje mnenje nad izvajanim delom ali igranjem. Ti skupni in javni izrazi so: o d o -

* Nadaljevanje članka, ki je v zadnji številki pomotoma izšel pod naslovom »Gledališče in kritika«.

bravanje ali odklanjanje, obiskovanje ali izostajanje.

Najnavadnejši in hkratu tudi najspontanejši izraz za odobravanje je ploskanje. Občinstvo da duška svoji zadovoljnosti s tem, da udarja z rokama z drugo ob drugo, dokler ne čuti, da je sila, ki ga žene k ploskanju, popustila, odnosno dokler ne čuti, da je dalo v zadostni meri izraza svojemu priznanju. Ploskanje je običajno pri zaključku posameznih dejanj, ob koncu predstave, od časa do časa pa izbruhne tudi srede igre, navadno pri takih mestilih, pri katerih je prav posebno zadet živec poslušajočega občinstva. Ploskanje sredi predstave velja vsaj v naših krajih večinoma bolj besedam kakor pa igri in v večini primerov tudi odrskim pojavom, ki so v splošnem mnogo bolj drugotnega, manjvrednega kakor pa prvotnega in dragocenega igralskega pomena. Za take drugotne vzroke ploskanje sredi predstave smatram razne dnevnopolitične govore in kretnje, smatram razne kostumne in toaletne poteze, improvizirano divje pretepanje, surovo psovanje in skupinsko kričanje. — Ploskanje je lahko zelo živo in neposredno, lahko je nasilno in umetno izzvano, lahko je dolžnostno in hladno, lahko pa tudi izostane. Igralcu je prvo seveda najljubše in ga od vseh drugih s svojim preizkušnim posluhom tudi natanko razlikuje. Po zvoku takega spontanega ploskanja razloči takoj, da je privrelo vsemu občinstvu iz srca in da izraža, če ne mnenje vsega, pa vsaj mnenje pretežne večine celotnega občinstva. Seveda ne gre vselej samo po takem prisrčnem in navdušenem plosku soditi tudi uspeha, kajti nekatera dela, nekateri zaključki dejanj ali nekateri igralski prizori so že tako izvršeni, da pri največji vrednosti ne morejo vzbuditi besnega ploskanja, ker ga občinstvo marsikdaj kratkomalo ne zmore. Vendar bo vsak izkušen opazovalec takoj ugotovil, ali je vzrok slabega ploska iskati v prevzetosti občinstva ali v slabi in nedostatni izvedbi. Za umetno ali nasilno izzvano smatramo ploskanje, ki ga uprizorijo in trdovratno vzdržujejo najeti ali nenajeti posamezniki ali skupine in ki s ploskanjem nikakor nočejo prenehati, dokler ne opazijo, da se je tudi ostalo občinstvo že od njih nalezlo in da torej lahko zaznamujejo uspeh, ali pa dokler popolnoma zapuščeni ne zaslutijo ne-

varnosti razkrinkanja in dokler preplašeni, osamljeni klaverno ne usahnejo. V drugih krajih, in sicer zlasti v velemestnih operah in operetah so bile in so še za take prilike v navadi takozvane »klake«, to so večje ali manjše skupine podjetnih ljudi, ki za denar ali za nekaj brezplačnih vstopnic pod vodstvom svojega šefa »klakerja« dvignejo na označenih mestih ali v odmorih toliko ploskanja, kolikor se jim ga pač posreči in kolikor si ga je naročnik pač želel. Mislim, da ta vrsta zaslužka v naših krajih še ni kdovekako v rabi, ali pa mi manjka za boljše poučenost potrebnih podatkov. Dolžnostno in hladno je ploskanje takrat, kadar se občinstvo nekako nerado in oklevajoče ali milostno ali iz stare navade ali pa iz napačno občutenih taktičnih in formalnih ozirov odloči za ploskanje. Tako nejasno in »podporno«, preje mencanje kot ploskanje učinkuje na igralca zelo ohlajevalno in streznjujoče in igralec se, če le ni preveč ničemuren, z izostankom pred zastorom navadno zahvali za to vrsto naklonjenega priznanja.

Med posebne znake odobravanja štejemo še kričanje in cepetanje z nogami, pojavi, ki pa se v kulturnejših gledališčih zelo redkokdaj pripete in ki jih ni smatrati za drugo nego za stopnjevanje in — in — če hočemo — najvnejše in prvotnejše izraze občuteneja in prekipevajočega navdušenja.

Kar se tiče pošiljanja vencev, šopkov, rož in daril, ga noben pameten človek ne ima za resno, ker ve, da so vsa tovrstna poklonila za sebnega značaja in da — zlasti premierska — s splošnim navdušenjem brezimnega občinstva nimajo prav nobenega opravka.

Za odklanjanje kakega dela, se pravi za izražanje nezadovoljstva nad izvajanim delom se poslužuje gledališko občinstvo v milejših primerih popolnega molka, v ostrejših primerih pa žvižganja, medklincev ter protestnega kričanja in ropotanja. Kakor taki odklonilni izgredi — vodi jih navadno mladina — v večini primerov samo izpričujejo hvalevredno in živo zanimanje občinstva za gledališke probleme, tako je treba z obžalovanjem ugotoviti, da izvirajo protesti v današnjih časih vse bolj iz politično-strankarskega ali plemenskega, kakor pa etičnega, este tičnega ali vsaj svetovnonazorskega nesoglašanja in nasprotstva.

V obiskovanju in izostajanju od predstav pa hodi gledališko občinstvo čisto samosvoja pota. Rešitev je zanj na vso moč preprosta: če mu predstava ugaja — jo obiskuje, če mu ne ugaja — izostane. Vprašanje, kako najti ključ, kaj občinstvu ugaja in kaj ne: to uganko prepušča občinstvo z mirno vestjo odločujočim činiteljem, ki vodijo usodo gledališča. In v tem ima tudi prav. Samo da nastanejo pri reševanju te zagonetke v okviru celotnega gledališkega problema najrazličnejše in najkočljivejše komplikacije. Gledališkemu občinstvu ugaja zdaj visoka poezija in eksotika, zdaj spet najpreprostejše kmečko okolje; zdaj najbolj pereča, sodobna problematika, zdaj spet najnaivnejša, že tisočkrat premeta vsebina in površnost; zdaj najbolj odmaknjena asketičnost in duhovnost, zdaj spet najbolj erotična, nagonsko dražljiva čutnost; zdaj najbolj vase pogreznjena notranjost, zdaj spet na najbolj kričečih učinkih zgrajena zunanost. Seveda to niso vedno eni in isti ljudje tega občinstva in po obiskovanju ali neobiskovanju najrazličnejših predstav si tudi ustvarimo sodbo o deljenosti, o različni stopnji in o različni usmerjenosti celotnega gledališkega občinstva. Po teh opazovanjih, po teh usmerjenostih delimo občinstvo v glavnem v višje, v gledališkem smislu omikano občinstvo in pa v nižje, v gledališkem smislu manjomikano ali neomikano občinstvo.

PRIHODNJI DRAMSKI SPORED

Dramsko osebje študira Rostandovo tragikomedijo »*Cyrano de Bergerac*«, v kateri bo v drugi polovici prihodnjega meseca praznoval svojo petindvajsetletnico *Ivan Levar*. Delo režira C. Debevec.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio
J. POGAČNIK
LJUBLJANA
Aleksandrova cesta 3
se priporoča

ALFONZ BREZNIK

==
LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

RIVALA

Igra v 5 dejanjih.

Spisala Maxwell Anderson in Lavrence Stallings; slovenski prevod Carla Zuckmayerja prevedel Filip Kalan.

Režija in inscenacija: Inž. arch. Bojan Stupica.

Captain Flagg	Levar
Sergeant Quirt	Sancin
Charmaine de la Cognac	Severjeva
Pete de la Cognac, krčmar	Skrbinšek
Kiper, Flaggov sluga	Daneš
Lipinsky, četni pisar	Gregorin
Cowdy, ordonanc	Potokar
Neumann, prostak	Jan
Lieutenant Aldrich	Plut
Lieutenant Moore	Jerman
Ferguson, četni ekonom	Cesar
Mulcahy, prostak	Presetnik

Polničar	Bratina
Lieutenant Cunningham	Stupica
Lieutenant Lundstroem	***
General Cockeley	Debevec
Colonel	***
Captain } iz generalnega štaba {	***
Lieutenant }	***
Vojni kurat	Murgelj
Čupan	***
Čel	***
Regadni sel	***
Čemški oficir	***

Vrši se leta 1917. v Flandriji. I. in II. dejanje v starem skopu, II. dejanje v urejenem za četno pisarno, III. dejanje na fronti v kleti razstreljenega francoskega gradu. IV. in V. dejanje v krčmi Cognac Pete-a.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48